

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร
ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษารายละเอียดในประเด็นต่อไปนี้

1. ความสำคัญของการนิเทศการศึกษา
2. ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
3. จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน
4. ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน
5. หลักการนิเทศภายในโรงเรียน
6. ขอบข่ายการนิเทศภายในโรงเรียน
7. กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน
8. กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
9. กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนตามกรอบของสำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 5 ชั้น

- 9.1 การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา
- 9.2 การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อกำหนดจุดพัฒนา
- 9.3 การแสวงหาทางเลือกเพื่อพัฒนา
- 9.4 การลงมือปฏิบัติ
- 9.5 การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข

10. แนวทางการดำเนินงานนิเทศภายใน และยุทธศาสตร์การนิเทศภายใน
โรงเรียน ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย

11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 11.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 11.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน

ในการจัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพ โดยอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศภายใน กระบวนการนิเทศภายในเป็นกระบวนการสำคัญ ที่จะพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของบุคลากรในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน แต่จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องตามขั้นตอนของกระบวนการนิเทศ บุคลากรหลักที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียนโดยเปิดโอกาสให้คณะครูในโรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนิเทศภายในและการนิเทศภายในนั้น จะต้องสอดคล้องกับความต้องการความจำเป็นในการพัฒนาครูในโรงเรียน และเป้าหมายที่สำคัญในการนิเทศภายใน คือ การส่งเสริมสนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติการหลักคือการสอนและส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านให้เต็มวัยและเต็มศักยภาพ โดยมีหลักสูตรเป็นกรอบกำกับในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจกล่าวสั้น ๆ ได้ว่า เป้าหมายสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียนคือ การสร้างครูมืออาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 52 – 53)

จากแนวคิดที่กล่าวมานั้น การนิเทศภายในโรงเรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยที่บุคลากรภายในโรงเรียนทุกคนมีส่วนร่วม จะทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจะทำให้ครูเป็นครูมืออาชีพได้

2. ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

มีผู้ให้ความหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

ซารี มณีศรี (2538 : 201) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้ที่อยู่ในโรงเรียน ตั้งแต่ผู้บริหารลงไปในอันที่จะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ดีขึ้น

ไฉน ยังละออ (2540 : 10) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร และบุคลากรในโรงเรียนโดยใช้ขั้นตอนกระบวนการในการนิเทศ

ภายใน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อันจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

เอนก ส่งแสง (2540 : 136) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การนิเทศที่อาศัยบุคลากรในโรงเรียนที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่โรงเรียนคัดเลือกและแต่งตั้งขึ้น โดยทำงานร่วมกับครูในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนด

นิตยา ทองไทย (2542 : 28) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เพื่อเป็นการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น และตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : 104) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน แนะนำหรือช่วยเหลือของผู้บริหารโรงเรียน และบุคคลที่ทำหน้าที่นิเทศในการเพิ่มสมรรถภาพการสอนของครูภายในโรงเรียนให้สูงขึ้น ให้สามารถดำเนินการเรียนการสอนไปด้วยดี และทำให้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

นิตยา ทองไทย (2542 : 28) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกคนในโรงเรียน เพื่อเป็นการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอนของนักเรียนให้สูงขึ้น และตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร

วิวัฒน์ ตู่จันทน์ (2543 : 18) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุง ส่งเสริมโดยพยายามที่จะใช้เทคนิคกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองที่จะปรับปรุงคุณภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน เนื่องจากการนิเทศการศึกษา มาจากบุคคลภายนอกก็มีปัญหาอุปสรรคมากมาย เพราะขาดแคลนบุคลากร งบประมาณไม่เพียงพอ

คณุตม์ แส่นอาจ (2543 : 15) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรทางการศึกษาภายในโรงเรียนในการพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน สูงขึ้น หรือเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูให้สูงขึ้นด้วยความเต็มใจ และพอใจด้วยกันทุกฝ่ายมีความสุขในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้โดยการนำของผู้บริหารเอง

คำสิงห์ เกษีสังข์ (2543 : 34) การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการทำงาน ร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียน ในอันที่จะช่วยเหลือพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพ ส่งผลต่อความมีคุณภาพของนักเรียน

สนธยา ผลหมู่ (2544 : 21) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการร่วมกันของบุคลากรภายในโรงเรียนในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนสูงสุดรวมทั้งให้ครูเกิดความ ก้าวหน้าในวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 51) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียน ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือ การสอน หรือการสร้างเสริม พัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้เต็ม ตามวัยและเต็มตามศักยภาพ โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน

แฮริส (Harris 1975: 19) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง สิ่งที่ บุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการดำเนินการ หรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของโรงเรียนมุ่งให้เกิดประสิทธิภาพในด้านการสอนเป็นสำคัญ มาร์ค สตูปล์ และ คิง - สตูปล์ (Marks,Stoops and King,Stoops 1978: 4) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การจัดการนิเทศการศึกษาโดยบุคลากรในโรงเรียน กล่าว คือ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน ทำหน้าที่นี้เทศ

บริดส์และจัสแมน (Briggs and Justman.1952 : 2) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การประสานงาน กระตุ้น และแนะนำ เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามจากแนวคิด ดังกล่าว สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน คือ กระบวนการดำเนินงานการปฏิบัติงานร่วม กันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อที่จะแก้ไขพัฒนาปรับปรุงส่งเสริม คุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้มีมาตรฐานและประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของ นักเรียน

3. จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียน มีความมุ่งหมายที่จะช่วยครูให้สอนดียิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าครูจะสอนดีอยู่แล้วก็ควรที่จะได้รับการส่งเสริมให้สอนดียิ่งขึ้นไปอีก ด้วยเหตุที่วิทยาการก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ตามสภาวะของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง และวิทยาการใหม่ ๆ ก็เกิดขึ้นอยู่เสมอเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบัน ครูที่ทำการสอนเป็นประจำมีบทบาทภารกิจและได้รับการคาดหวังมากขึ้น จนไม่มีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้า และติดตามวิทยาการใหม่ ๆ ครูไม่มีวุฒียู่ห่างไกลจากแหล่งวิทยาการ การนิเทศการสอนจึงมีส่วนช่วยได้มาก นอกจากการช่วยครูให้สอนดียิ่งขึ้นแล้ว การนิเทศการสอนยังช่วยนักเรียนให้เรียนดียิ่งขึ้น ช่วยปรับปรุงให้โรงเรียนดียิ่งขึ้น และช่วยประสานความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับครูอีกด้วย การนิเทศการศึกษามีความละเอียดละออและสลับซับซ้อนมากกว่าการนิเทศในสาขาอาชีพอื่น เพราะการพัฒนาคนเป็นงานที่ต้องอาศัยเวลาและวิธีการโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าบุคคลที่จะพัฒนาเป็นเด็กอยู่ในวัยเยาว์ด้วยแล้ว งานนิเทศเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อนมากขึ้นไปอีก มีผู้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในไว้ดังนี้

บันลือ พุกษะวัน (2536 : 80) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการนิเทศภายในไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ให้ได้รับความรู้ เพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้ดีขึ้น
2. มุ่งพัฒนางาน หมายถึง งานการเรียนการสอน และสร้างสรรค์งานให้มีประสิทธิภาพ
3. มุ่งส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการนิเทศและการนิเทศตลอดจนการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนในอันที่จะได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายในชุมชน
4. ส่งเสริมการสร้างขวัญ กำลังใจของบุคลากร ให้ทำงานด้วยความมั่นใจ มีกำลังใจในการทำงาน
5. ประสานงานและอำนวยความสะดวก ส่งเสริมการนิเทศจากภายนอกอย่างสม่ำเสมอ

โชน ยังละออ (2540 : 10) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมุ่งที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้

มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้มีความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ โดยส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : 16) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในไว้ว่า เป็นการช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความสามารถในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และมีความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนหน้าที่ความรับผิดชอบ ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านวิชาชีพ

นิตยา ทองไทย (2542 : 22) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะมุ่งเพื่อช่วยเหลือครูหรือบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ตลอดจนยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้และมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งอันจะเป็นการส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น พร้อมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก็ย่อมจะดีตามไปด้วย นั่นคือการจัดการศึกษาของประเทศชาติบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรและแผนการศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

สำรวย พานนา (2542 : 22) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า เป็นการมุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน เข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบและกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง อันมีผลต่อนักเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

คุณุต แสนอาจ (2543 : 19-20) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในไว้ว่า การนิเทศภายในมีความมุ่งหมายในการพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียนมุ่งประสานงานด้านวิชาการเพื่อพัฒนาหลักสูตรช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนช่วยให้เกิดพัฒนาการทางวิชาชีพครู ให้ครูพัฒนาพฤติกรรมการสอนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนของนักเรียนด้วย

เชษฐพงษ์ สิ้นทรัพย์ (2542 : 28-29) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในไว้ว่า

1. เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือให้ครูได้รับความรู้ และประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน รู้ขอบข่ายงานในความรับผิดชอบของตน

2. การนิเทศภายในเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถช่วยเหลือตนเองได้

3. เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 55) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า

3.1 เป็นการช่วยให้ครูผู้สอนสามารถปรับปรุงตนเอง และกิจกรรมการเรียนการสอน

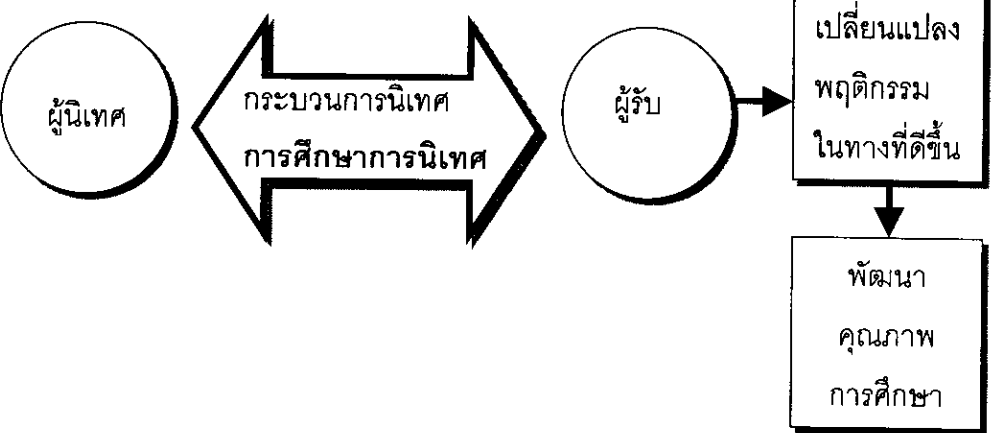
3.2 สามารถพัฒนาพฤติกรรม บุคลิกภาพการสอนของครูให้ดีขึ้น

3.3 สนับสนุนความรู้ความสามารถของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.4 กำกับ ควบคุม ติดตามผลการปฏิบัติของครูในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

3.5 ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันเป็นคณะ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่าจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน มีจุดมุ่งหมาย เพื่อที่จะพัฒนาคนพัฒนางาน ประสานความสัมพันธ์ความร่วมมือ สร้างขวัญและกำลังใจ ช่วยแก้ไขปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ประสานความเข้าใจในการทำงานระหว่างผู้บริหารกับบุคลากรภายในโรงเรียนอันจะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายใน
ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,
(2533 : 5)

4. ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศการศึกษาแต่เดิมบุคลากรภายนอกโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อให้ครูพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ แต่เนื่องจากการนิเทศจากภายนอกโรงเรียนไม่อาจตอบสนองความต้องการของโรงเรียนทั้งในแง่ปริมาณและความต้องการนิเทศการศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนแต่ละโรงเรียน จึงมีความเป็นที่จะต้องใช้ระบบหรือวิธีการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน การให้ความช่วยเหลือบุคลากรในการทำงานเป็นสิ่งที่ไม่ขาดไม่ได้ เพราะบุคลากรเหล่านั้น มีศักยภาพแตกต่างกัน ดังนั้น การทำงานร่วมกันจะเกิดปัญหาแน่นอน วิธีการที่จะทำให้ปัญหานั้นหมดไป ต้องมีบุคคลนิเทศงานซึ่งมีความจำเป็นในการบริหารจัดการ มีผู้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้

ทวี บรรจง (2532 : 35) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในสภาวะที่บุคลากรจากภายนอกผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษามีจำนวนไม่เพียงพอและอีกนัยหนึ่งเป็นที่ยอมรับว่า ปัจจุบันบุคลากรภายในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผู้รู้ปัญหาที่แท้จริงในโรงเรียนของตนเองมากที่สุด จึงสมควรที่จะเป็นผู้วางแผนดำเนินงานหรือโครงการ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหรือแก้ปัญหาภายในโรงเรียนของตนเองได้อย่างถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์

ไฉน ยังละออบ (2540 : 13) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพราะการนิเทศจากบุคคลภายนอก หรือศึกษานิเทศก์ ไม่สามารถทำการนิเทศการสอนของครูได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ ดังนั้น การนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนมีการดำเนินการได้รวดเร็วตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการ ถือว่าเป็นการนิเทศที่ดีที่สุด

สำรวย พานนา (2542 : 15) กล่าวว่า ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศภายในโรงเรียน เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของโลกในปัจจุบันได้รุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ครูผู้สอนในโรงเรียนควรเปลี่ยนแปลงปรับปรุง บทบาทหน้าที่การสอนให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาการของโลก การนิเทศภายในโรงเรียนจะช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสอนของครู อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เกี่ยวข้อง

นิตยา ทองไทย (2542 : 30) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน มีความจำเป็นต่องานบริหารโรงเรียน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาจะมี

ขึ้นได้ก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเมื่อวิชาการมีการพัฒนาและต้องก้าวหน้า อยู่ตลอดเวลา การหยุดอยู่กับที่จะกลายเป็นความล้าหลัง ดังนั้น ความจำเป็นของการนิเทศ ของการศึกษาภายในโรงเรียน

เชษฐพงษ์ สิ้นทรัพย์ (2542 : 24) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน มีความจำเป็นต่อการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน การนิเทศจากบุคคลภายนอก อาจจะ ลดความจำเป็นลง ในเมื่อปัจจุบันขาดแคลนผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาตลอดจนสิ่งสนับสนุน อื่นๆ ประกอบกับปัจจุบันบุคลากรภายในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอเป็นผู้รู้ ปัญหาแท้จริง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนของตนเองมากที่สุดศึกษา นิเทศก์ อาจเป็นเพียงผู้สนับสนุน ส่งเสริม และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามนโยบายของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเท่านั้น

พิสิฐ ทวีกาญจน์ (2542 : 14) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความ จำเป็นและสำคัญมากต่อครู ทั้งนี้เพราะการนิเทศเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง โดยการนำ เอาความเปลี่ยนแปลงจากภายนอกมาสู่โรงเรียน แต่การนิเทศจากบุคคลภายนอกโรงเรียนไม่ สามารถตอบสนองความต้องการของโรงเรียนได้ เพราะศึกษานิเทศก์มีน้อย ขาดงบประมาณ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการนิเทศและไม่สามารถนิเทศได้ทั่วถึง และประการสำคัญ คือสามารถแก้ปัญหาและทำการนิเทศกันเองได้ ผลการนิเทศย่อมมีประสิทธิภาพและเกิด ประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

คุณุตม์ แสนอาจ (2543 : 17) กล่าวว่า ปัจจุบันนี้ โรงเรียนมีความจำเป็น ต้องจัดการนิเทศภายในโรงเรียนด้วยเหตุผลหลายประการดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้การนิเทศ ภายในโรงเรียนยังช่วยส่งเสริมให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนร่วมกันทำงาน โดยใช้หลัก คิดและแก้ปัญหากันเองแทนการรอคอยหรือรอรับความช่วยเหลือจากบุคลากรที่อยู่นอก โรงเรียน ทั้งยังรู้จักใช้หลักประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานอันจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน ซึ่ง นับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย

วิวัฒน์ ตูจันงค์ (2543 : 22) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษามีความ จำเป็น ต่อการพัฒนาบุคลากรที่จะส่งผลถึง คุณภาพการศึกษาของนักเรียนทั้งนี้เนื่องจาก ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัด และการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นการแก้ปัญหา โดยครูที่อยู่ ใกล้ชิดปัญหามากที่สุด ผู้นิเทศย่อมรู้ปัญหาได้ดีกว่าบุคคลภายนอกสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ ตรงจุดมากกว่า ที่จะให้บุคคลภายนอกช่วยแก้ปัญหาที่จะนำไปสู่คุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ได้มาตรฐานตามที่กำหนด ซึ่งการนิเทศภายในเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับหน่วยงานทุกระดับแม้ว่า

หน่วยงานนั้น จะจัดระบบได้เป็นอย่างดีแล้วก็ตาม เมื่อเวลาเปลี่ยนไปสภาพแวดล้อมต่างๆ เปลี่ยนไป ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ มีเพิ่มมากขึ้น การปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการพัฒนาโดยกรณีศึกษาภายในให้บุคลากรสามารถพึ่งตนเองได้มีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพอันจะส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 52) กล่าวว่า ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เจตคติต่อวิชาชีพ บุคลิกภาพและความต้องการ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรวมพลังของครูที่มีความแตกต่างกันนี้ให้สามารถปฏิบัติภารกิจของตนคือการสอนจนประสบความสำเร็จตามความต้องการของหน่วยงาน ในขณะที่เดียวกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานให้แก่ครู เพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้น กรณีศึกษาภายในจึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการรวมพลังครูและพัฒนาครู

จากแนวคิดที่กล่าวมา สรุปได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน บุคลากรภายในโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการนิเทศภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรวมพลังบุคลากรภายใน ให้สามารถนิเทศกันเองได้ และผู้นิเทศต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ เพื่อที่ทำให้การนิเทศภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. หลักการนิเทศภายในโรงเรียน

งานนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันกับครู และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดทางการเรียนของนักเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนางาน สร้างการประสานสัมพันธ์และสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน การที่จะปฏิบัติงานดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นจะต้องมีหลักในการดำเนินงาน เพราะการดำเนินงานที่ประกอบด้วยหลักการ เหตุผล มีกฎเกณฑ์ ข้อเท็จจริงพื้นฐาน หรือความเชื่อมั่นเป็นที่ยอมรับ สามารถที่จะนำไปสู่การตัดสินใจกำหนดแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หลักการนิเทศการศึกษาจึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้บริหารการศึกษาผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาปฏิบัติภารกิจได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ ได้มีผู้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

สังกัด อุทธรานันท์ (2530:15) กล่าวว่า หลักสำคัญในการนิเทศภายในโรงเรียนในปัจจุบันไว้ 3 ประการ ดังนี้

หลักการที่ 1 การนิเทศการศึกษาเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีการทำงานที่เป็นขั้นตอนมีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่งและมีความเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์ในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งลักษณะเฉพาะดังกล่าวนี้ล้วนแต่เป็นลักษณะที่พึงประสงค์ของการนิเทศที่ดีทั้งสิ้น

หลักการที่ 2 การนิเทศศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของนักเรียน แต่การดำเนินงานนั้นกระทำโดยผ่าน " ตัวกลาง " คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้พัฒนาความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อคุณภาพในการเรียนของนักเรียนในชั้นปลาย

หลักการที่ 3 การนิเทศการศึกษาในประเทศไทยเน้นบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยในอดีตการนิเทศศึกษามักแฝงไว้ด้วยอำนาจ ปัจจุบันการนิเทศศึกษาไม่ได้มีผลเฉพาะบรรยากาศแห่งการทำงานร่วมกันเท่านั้น แต่จะรวมไปถึงการยอมรับซึ่งกันและกันการเปลี่ยนแปลงบทบาทในฐานะผู้นำและผู้ตาม ตลอดจนความรับผิดชอบต่อผลงานร่วมกันด้วยการนิเทศแบบประชาธิปไตย ซึ่งช่วยสร้างความร่วมมือและบรรยากาศที่ดีในการทำงานได้เป็นอย่างมาก

ซารี มณีศรี (2538 : 31-33) กล่าวว่า หลักการพื้นฐานของการนิเทศการศึกษาไว้ที่น่าสนใจว่า

1. **การนิเทศ เป็นการช่วยกระตุ้นประสานงานและแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป** ซึ่งอาจจะทำได้โดยจัดให้มีฝ่ายฝึกอบรมด้านวิชาชีพ เพื่อให้ครูได้ทราบหลักวิธีการสอนทั่วไป พัฒนาหลักวิชาความรู้ใช้เทคนิควิธีสอนให้มีประสิทธิภาพ ให้มีความเชื่อมั่นในการสอน ให้มีประสบการณ์การสอนพัฒนาเจตคติในการทำงานให้อยู่ในเกณฑ์ดีและปรับปรุงแบบประมวลการเรียนการสอน โครงการสอนทั้งจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร อันเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างประสบการณ์แก่ผู้เรียนจัดทำวัสดุอุปกรณ์การสอนชนิดต่าง ๆ ทั้งที่หาได้ในโรงเรียนและในท้องถิ่น ให้เข้าใจเทคนิคการประเมินผลและช่วยให้มีประสบการณ์ในการเตรียมเครื่องมือประเมินผลชนิดต่าง ๆ สรุปผลการวัดและการวางแผนช่วยเด็กที่เรียนล้าหลัง

2. การนิเทศ ตั้งอยู่บนรากฐานประชาธิปไตย ถือว่าครูใหญ่เป็นผู้นำทางการศึกษา (ด้านวิชาการ) มากกว่าที่จะเป็นโดยตำแหน่ง การนิเทศยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ครูได้มีความสามารถเพื่อปรับปรุงการเรียนของเด็กให้ดีขึ้น เปิดโอกาสให้คิดและกระตุ้นให้มีความคิดริเริ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดนโยบาย การนิเทศช่วยให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและก่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ คือ การช่วยแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอน

3. การนิเทศ เป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์ ซึ่งควรหลีกเลี่ยงการบังคับ การปฏิบัติไม่ซื่อตรง การประเมินค่า เข้มงวดตรวจตรา จัดมาตรฐานและพิธีรีตอง การนิเทศ จึงสร้างบรรยากาศให้ครูได้พยายามคิดหาวิธีทำงานแบบใหม่และอยากคิดสร้างสรรค์หากเขามีความรู้สึกมั่นคงพอ การนิเทศต้องปล่อยให้ครูได้คิดสร้างสรรค์ตามสติปัญญาของแต่ละคน

4. การนิเทศ เป็นการปรับปรุงหลักสูตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน และถือว่าการนิเทศเกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้หลักสูตรการพัฒนาหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการวางแผนพัฒนาหลักสูตร

5. การนิเทศ คือ การสร้างมนุษยสัมพันธ์และยอมรับนับถือบุคคลอื่น เห็นอกเห็นใจคนอื่นตรงไปตรงมาและหาโอกาสร่วมมือช่วยเหลือเพื่อสร้างมิตรไมตรีกับคนอื่น

6. การนิเทศ มุ่งส่งเสริม บำรุงขวัญและกำลังใจของครูให้สูงขึ้นซึ่งช่วยการเรียนการสอนดีตามไปด้วย การนิเทศไม่ขอร้องให้ครูทำในสิ่งที่แม้ตัวเองก็ไม่ปรารถนาจะทำ

7. การนิเทศ มุ่งขจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเฉพาะในชนบท ด้วยการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อทราบความต้องการและปัญหาในชุมชน ช่วยเหลือเร่งรัดครูให้สำรวจการใช้แหล่งทรัพยากรในชนบทให้เกิดประโยชน์ ร่วมมือกับผู้นำในชนบทในการวางแผนปรับปรุงโรงเรียน และช่วยในการพัฒนาหลักสูตรให้เข้ากับสภาพชนบท ปรับปรุงเทคนิควิธีการสอนให้เหมาะสมกับเด็กชนบท ทั้งส่งเสริมให้ครูจัดแสดงกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสาธิตทางการเกษตร สัปดาห์ศิลปวัฒนธรรม การอยู่ค่ายพักแรม และการทัศนศึกษา เป็นต้น

ไฉน ยังละออ (2540 : 13) กล่าวว่า หลักการนิเทศศึกษายึดหลักความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีหลักการวางแผนในการดำเนินงานอย่างเป็นลำดับขั้นตอน มุ่งบรรยากาศที่เป็นกันเองตามหลักประชาธิปไตย ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโดยส่งเสริมบำรุง

ขวัญให้บุคลากรมีความก้าวหน้าในอาชีพ และเกิดความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ตลอดจนให้หลักการสร้างสรรค์การยืดหยุ่น เชื้อในศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคล

นิตยา ทองไทย (2542 : 26) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือร่วมใจการประสานงานของผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีจุดมุ่งหมายชัดเจน มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ มีการทำงานเป็นขั้นตอน มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีความเป็นประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่และเป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติ

เชษฐพงษ์ สินทร์พย์ (2542 : 22) กล่าวว่า หลักการนิเทศในโรงเรียน มีเป้าหมายหลักย่อยอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียน การนิเทศภายในโรงเรียนจึงต้องผ่านครูและบุคลากรอื่นทางการศึกษา เพื่อจะไปสู่นักเรียน หลักการนิเทศจึงมุ่งไปที่ครู เพื่อให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนการสอน

ลำรวย พานนา (2542 : 25) กล่าวว่า การนิเทศต้องยึดหลักการวางแผน แก้ไขปัญหาเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง ตามหลักวิชา เป็นวิทยาศาสตร์มีความเป็นประชาธิปไตยมีการร่วมมือกัน เป็นการสร้างสรรค์และส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติ

อาดัมส์ และดิกคีย์ (Adams and Dickey 1953:22-23) กล่าวว่า หลักการนิเทศมีดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาต้องช่วยให้ครูเป็นผู้รู้จักคิดค้นหาวิธีทำงานด้วยตนเอง
2. การนิเทศการศึกษาต้องช่วยให้รู้จักวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง
3. การนิเทศการศึกษาต้องช่วยครู ให้รู้สึกมั่นคงและมั่นใจในความสามารถ

ของตน

4. การนิเทศการศึกษาต้องช่วยให้ครูคุ้นเคยกับแหล่งวิชาการ และสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อการเรียน

5. การนิเทศการศึกษาต้องช่วยให้ชุมชนเข้าใจแผนการศึกษาของโรงเรียน

6. การนิเทศการศึกษาต้องให้ครูเข้าใจถึงปรัชญา และความต้องการทางการศึกษา

ไวลส์ (Wiles 1983:53) ได้เสนอหลักการนิเทศซึ่งเหมาะสำหรับกรณีภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับครูทุกคนและทำให้เห็นว่าต้องการความช่วยเหลือจากเขา
2. แผนงานหรือความเจริญก้าวหน้าเป็นผลจากการทำงานเป็นคณะ
3. หาโอกาสพบปะสังสรรค์เป็นกันเองกับครูอย่างสม่ำเสมอ
4. เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นและส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่ม
5. เป็นมิตรไมตรีกับบุคคลทั่วไป
6. ปรึกษากับหมู่คณะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอันจะพึงมี
7. พิจารณาสภาพที่เป็นปัญหาโดยซักถาม สัมภาษณ์หรือให้คณะครูเสนอปัญหาที่อยู่ในความสนใจร่วม

8. ผู้นิเทศควรกระตือรือร้นมีชีวิตชีวา
9. บทบาทหลักของผู้นิเทศคือ การประสานงานและช่วยเหลือทางวิชาการ
10. ฟังมากกว่าพูด
11. การปฏิบัติงานให้ชัดเจน
12. วางแผนปฏิบัติงานให้ชัดเจน
13. พยายามใช้ประสพประการณ์และความสามารถด้านต่าง ๆ ของครูอาวุโส

ให้เกิดประโยชน์ในการนิเทศให้มากที่สุด

14. ตัดสินใจได้ดีและทันต่อเหตุการณ์
15. เอาใจใส่ทำงานในหน้าที่
16. ตำแหน่งและหน้าที่ไม่ควรทำให้ผู้นิเทศเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
17. สำรวจและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ
18. สนใจด้านสวัสดิการของครู
19. มีความรับผิดชอบและเสริมสร้างความรับผิดชอบให้มีในหมู่คณะ
20. ส่งเสริมความรู้สึกร่วมกันอันคงในอาชีพ และสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดี

ระหว่างหมู่คณะ

จากแนวคิดที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นแนวทางที่ผู้นิเทศควรยึดเป็นหลักในการปฏิบัติ โดยมีการวางแผนการดำเนินงานมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน มีขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการนิเทศภายในอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ขอบข่ายการนิเทศภายในโรงเรียน

มีผู้ให้แนวคิดขอบข่ายการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 5-8) ได้เสนอแนะขอบข่ายการนิเทศในโรงเรียน ประกอบด้วยงาน 6 ด้าน ดังนี้

6.1. งานวิชาการ เป็นงานเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย

6.2 งานกิจการนักเรียน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการรับนักเรียนเข้าเรียน การส่งเสริมให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน ตามข้อกำหนดของหลักสูตรและวิธีการศึกษางาน

1.3 งานบุคลากร เป็นการจัดดำเนินการเพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนได้รู้และเข้าใจหน้าที่และความรับผิดชอบของตน การติดตามดูแลช่วยเหลือให้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสร้างบรรยากาศในการทำงานให้ผู้ร่วมงานทุกคนเกิดความสำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบ สร้างความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนได้พัฒนาการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานสูงขึ้น

6.4 งานอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา เป็นงานที่ต้องตอบสนองงานด้านวิชาการโดยตรงเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีและส่งเสริมบุคลิกภาพพร้อมทั้งนิสัยที่ดีให้แก่นักเรียน

6.5 งานบริหารทั่วไป ธุรการการเงิน และการพัสดุ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับระบบสำนักงานซึ่งมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติที่ค่อนข้างแน่นอน

6.6 งานความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการจัดการศึกษาสำหรับประชากรวัยเรียนของชุมชน การให้บริการการศึกษาแก่ชุมชนหรือการพัฒนาชุมชน

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ขอบข่ายของการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นงานที่จัดทำครอบคลุมทุกด้านแต่จุดเน้นคืองานวิชาการ โรงเรียนเป็นสถานบันทางวิชาการย่อมมีงานวิชาการเป็นหลัก งานบริหารเป็นงานบริการ และมีงานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการ การเงิน และพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นงานสนับสนุนเพื่อให้งานหลักดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

7. กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน

มีผู้กล่าวถึงกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. ม.ป.ป. : 71-82 กล่าวว่า กรรมการนิเทศมี 23 กิจกรรม ดังนี้

1. การบรรยาย การบรรยายนี้ผู้นิเทศจะมีบทบาทมากที่สุด โดยผู้นิเทศเป็นผู้เล่า พูด อธิบายถึงเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ ให้ผู้รับการนิเทศก็ฟังโดยที่ผู้รับการนิเทศจะฟังจดบันทึกสิ่งที่ได้รับจากการบรรยาย
2. การบรรยายแบบใช้สื่อทัศนูปกรณ์ ซึ่งเป็นการบรรยายที่ใช้สื่อทัศนูปกรณ์ช่วย เช่น แผ่นใส สไลด์ แผนภูมิ และสื่อจากสื่อทัศนูปกรณ์อื่นๆ กิจกรรมการบรรยายนี้มีจุดมุ่งหมายให้ผู้รับการนิเทศได้ฟังและได้เห็นไปพร้อมๆ กัน ซึ่งผู้รับการนิเทศจะได้รับความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบรรยายโดยทั่วไปการบรรยายในปัจจุบันนิยมบรรยายโดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์
3. การประชุมสัมมนา เป็นกิจกรรมที่สามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ คิดการอภิปราย แสดงความคิดเห็นด้วย ผู้บรรยายสามารถเสนอเป็นบทความวิเคราะห์ ผลการวิจัยต่อผู้ฟังเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันผู้ฟังก็มีส่วนร่วมโดยการซักถาม ตลอดจนเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม
4. การใช้ภาพยนตร์และโทรทัศน์ แผ่นฟิล์มภาพยนตร์ ตลอดจนวีดีโอเทป ได้รับความนิยมมากขึ้นในด้านการเรียนรู้ ซึ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้จัดโปรแกรมการนิเทศ โดยสามารถไปถ่ายทำจากแหล่งอื่นเพื่อนำเสนอ พร้อมกับการบรรยาย ทำให้การบรรยายน่าสนใจมากขึ้นสามารถใช้กับกลุ่มใหญ่ได้
5. การฟังจากเทป วิหุญและการบันทึกเสียง กิจกรรมนี้เป็นการใช้เสียงเพื่อเสนอความคิดเห็นทั้งกับกลุ่มใหญ่ และกลุ่มเล็กเพื่อพัฒนาความเข้าใจ และทักษะของผู้รับการนิเทศ การใช้เทปบันทึกเสียงเหมาะกับการอภิปราย บทบาทสมมุติ และการฝึกการฟังและการพูด บางครั้งก็ใช้เป็นนำมาเปิดฟังภายหลังเพื่อการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อช่วยให้ครูอาจารย์ได้เข้าใจพฤติกรรมของตนเอง การใช้เทปบันทึกเสียงที่มีประโยชน์มากสำหรับกิจกรรมการฝึกอบรมโดยการสัมภาษณ์ การสอนแบบจุลภาคและการใช้การวิเคราะห์ตนเองเหมาะสำหรับการใช้วีดีโอเทป แต่การใช้เทปก็ช่วยได้เนื่องจากความสะดวกสบายในการพกพาและราคาพอสมควร

6. นิทรรศการเกี่ยวกับวัสดุและอุปกรณ์ กิจกรรมช่วยในด้าน

การพัฒนาสื่อ การสอน การจัดนิทรรศการจะทำควบคู่ไปกับการจัดประชุมสัมมนา อาจจะเป็นการจัดนิทรรศการ จากหน่วยงานในสถานศึกษาเอง หรือการให้บริษัทห้างร้านที่มีวัสดุ และอุปกรณ์การสอนมาจัดแสดงก็ได้ นอกจากนี้การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับหนังสือใหม่ๆ ตลอดจนสัปดาห์การแนะนำหนังสือของห้องสมุด ก็เป็นกิจกรรมที่นำมาใช้ในการนิเทศการสอนได้ นอกจากการจัดนิทรรศการแล้วก็ยังมีผลพลอยได้อีกอย่างก็คือ การฝึกการใช้วัสดุอุปกรณ์ตลอดจนสาธิตวิธีการใช้นั้น รวมทั้งการเชิญชวนบุคคลที่เกี่ยวข้องให้หันมาสนใจ และมีส่วนร่วมในงานนิทรรศการนั้น

7. การสังเกตในชั้นเรียน การสังเกตในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมการนิเทศ

การสอนที่ผู้นิเทศให้การสังเกตการสอนอย่างมีระบบ เพื่อจะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนของครูอาจารย์ และช่วยแก้ไขปรับปรุงการสอนในชั้นเรียน แต่มีความละเอียดกว่าในด้านการประเมินผลการสอนด้วยการเยี่ยมชั้นเรียน ให้ดีขึ้น การสังเกตการสอนในชั้นเรียนมีเทคนิควิธีใกล้เคียงกับการเยี่ยมชั้นเรียน แต่มีความละเอียดกว่าในด้านการประเมินผลการสอนด้วยการเยี่ยมชั้นเรียน ต้องการผู้นิเทศที่มีทักษะในด้านเทคนิคการสอน และผู้นิเทศก็จะมีเครื่องมือที่ช่วยสังเกตในชั้นเรียนอย่างมีระบบ เช่น แบบสังเกต แบบประเมินผลการสอน โดยใช้ร่วมกับอุปกรณ์อื่น เช่น เทปบันทึกเสียง หรือวีดิโอเทป การสังเกตการสอนในชั้นเรียนสามารถมุ่งไปถึงพฤติกรรมของครูผู้สอน พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนนักศึกษา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ตลอดจนบรรยากาศห้องเรียน

8. การสาธิต คือ การยกตัวอย่างและแสดงให้ผู้เข้าฝึกอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน โดยใช้วัสดุและอุปกรณ์บางอย่างช่วย สามารถฝึกอบรมทั้งกลุ่มหรือเดี่ยวได้ การใช้กลุ่มที่ใหญ่เกินไปอาจจะทำให้ผู้รับการนิเทศขาดความสนใจ การสาธิตต้องให้ผู้เข้ารับการสาธิตให้ความสนใจและมีความพร้อมที่จะติดตามขั้นตอนต่างๆ ได้ ผลกระทบของประสบการณ์อยู่ในระดับปานกลาง การสาธิตสามารถใช้ควบคู่ไปกับกิจกรรมอื่นเช่น การสังเกตการใช้สื่อการสอนต่างๆ ตลอดจนการให้ความคิดเห็นและการอภิปราย รวมทั้งการฝึกปฏิบัติด้วย

9. การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง กิจกรรมการสัมภาษณ์ ได้มีการเตรียมการในเรื่องที่ต้องสัมภาษณ์ ตลอดจนข่าวสารข้อมูลที่ต้องการจากการสัมภาษณ์ สิ่งสำคัญของการสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างก็คือ ทักษะของผู้สัมภาษณ์ที่จะต้องเข้าใจเนื้อหา และ

การตั้งคำถาม ให้ตรงเป้าหมายโครงสร้างการสัมภาษณ์ ควรจะจัดเตรียมไว้พร้อม ร่วมกับอุปกรณ์ที่ช่วยในการสัมภาษณ์ เช่น เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

10. การสัมภาษณ์อย่างเจาะจง ลักษณะของการสัมภาษณ์แบบนี้ คือ ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์และเรื่องราวที่ถูกต้อง ความสำคัญของสถานการณ์ ผู้สัมภาษณ์จะเป็นผู้วิเคราะห์เอง มีแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ในเรื่องประสบการณ์ตรงของผู้ถูกสัมภาษณ์วิธีการนี้เหมาะสมกับสถานการณ์ของการนิเทศ โดยเฉพาะการสังเกตในห้องเรียน ผู้นิเทศสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ในห้องเรียนประกอบการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ในด้านความคิดเห็นและประสบการณ์การสอนของครูเอง กิจกรรมนี้เหมาะสำหรับการศึกษาพฤติกรรมของครูในห้องเรียน

11. การสัมภาษณ์อย่างไม่มีทิศทาง การสัมภาษณ์ชนิดนี้ เหมาะกับการสร้างบรรยากาศเพื่อให้ได้ความรู้สึก เจตคติของผู้ถูกสัมภาษณ์โดยที่ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ชี้แนวทางหรือกระตุ้นให้ผู้สัมภาษณ์ได้ระบายความรู้สึกนึกคิดของตน เช่น ความลำบากใจในการควบคุมชั้นเรียนความรู้สึกต่อนักเรียนผู้ถูกสัมภาษณ์จะได้เข้าใจตนเองและรู้จักตนเองมากขึ้น เป็นลักษณะการประเมินผลตนเองของครู วิธีการสัมภาษณ์เหมาะสมสำหรับการปรึกษาหารือ การแสดงความรู้สึก การระบายความคับข้องใจของครูกับผู้นิเทศการสัมภาษณ์แบบจุดเน้นอยู่ที่ครูโดยเฉพาะ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนการสัมภาษณ์แบบนี้ควรมีบรรยากาศที่สบาย ไม่ตึงเครียด ไม่เร่งรีบและผู้นิเทศก็ให้กำลังใจครูโดยแสดงความรู้สึกจริงใจที่จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งที่จะได้จากกิจกรรมการสัมภาษณ์อย่างไม่มีทิศทาง

12. การอภิปราย การอภิปรายเป็นการเน้นบทบาทที่ผู้รับการนิเทศได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้ทั่วถึง การแสดงความคิดเห็นนี้ไม่ใช่เป็นการตอบคำถาม จึงไม่จำเป็นต้องผิดหรือถูก จึงไม่จำเป็นต้องผิดหรือถูก มักจะเป็นข้อสรุปที่เป็นการวางแนวทางจากสิ่งที่ได้จากความคิดเห็น เป็นการแสดงถึงกระบวนการคิดการให้เหตุผล ประโยชน์ของการอภิปรายจึงมีความรู้ความเข้าใจควบคู่ไปกับเจตคติ

13. การอ่านกิจกรรมการอ่าน เป็นสิ่งที่ผู้นิเทศก็แนะนำให้กับผู้รับการนิเทศในการศึกษาหาความรู้จากหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการต่าง ๆ ใช้ได้ดีมากในสถานศึกษา โดยเฉพาะในการใช้ประโยชน์จากการอ่านหนังสือในห้องสมุด การอ่านจะมีประโยชน์มากขึ้นภายหลังจากการอ่าน ได้มีการจัดกลุ่มอภิปรายสิ่งที่ได้จากการอ่าน

14. **การวิเคราะห์และการตรวจสอบ** กิจกรรมการนิเทศการสอนเป็นสิ่งที่มีผู้เทศกัในสมัยก่อนนิยมใช้ เพื่อจะได้ผลเพื่อการประเมินผลการสอนของครู ระเบียบวิธีวิจัยช่วยให้ผู้เทศกัรู้และเข้าใจการประเมินได้อย่างเป็นระบบ โดยการตั้งมุ่งหมายและการดำเนินการเก็บข้อมูลตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้

15. **การระดมสมอง** กิจกรรมนี้ต้องการผลที่ได้จากความคิดและข้อเสนอแนะจากบุคคลทุกฝ่าย โดยการร่วมประชุมปรึกษาหารือกัน กิจกรรมจะช่วยกันคิดหาหนทางในการแก้ไขปัญหาการระดมสมองเป็นกิจกรรมกลุ่มขนาดเล็ก โดยใช้การแสดงความคิดเห็นในปัญหาใดปัญหาหนึ่ง และช่วยกันออกความคิดเห็นในการแก้ปัญหา

16. **การใช้วีดิโอเทปและภาพถ่าย** กิจกรรมนี้เป็นการใช้โสตทัศนูปกรณ์ภาพถ่ายรวมไปถึงการถ่ายสไลด์และภาพนิ่ง โสตทัศนูปกรณ์ดังกล่าวถูกนำมาใช้เพิ่มขึ้นในงานนิเทศการสอนวีดิโอเทปมีประโยชน์มาก เพราะสามารถจะฉายกลับไปกลับมาให้ดูซ้ำได้ และสามารถถ่ายได้ในทุกอิริยบท เครื่องถ่ายวีดิทัศน์ปัจจุบันสามารถพกพาได้สะดวก และสถานศึกษาก็สามารถนำมาใช้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Mahasarakham University

17. **เครื่องมือและแบบทดสอบ** กิจกรรมนี้รวมถึงแบบสอบถามแบบทดสอบชนิดต่าง ๆ ตลอดจนแบบสำรวจที่เป็นแบบประมาณค่าประโยชน์ของแบบสอบถามสามารถใช้ในเชิงปริมาณคือ การแสดงความคิดเห็นจากคนจำนวนมาก สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยหลักสถิติ และแปลผลข้อมูลได้สิ่งสำคัญในการใช้แบบสอบถามก็คือ ความเชื่อถือของข้อมูลแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ต้องมีทั้งความเที่ยงและความตรง โดยทั่วไปสามารถใช้ประกอบกิจกรรมอื่นๆ ส่วนแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้และความเข้าใจของครูรวมทั้งวัดเจตคติของครูควรใช้แบบทดสอบที่สร้างขึ้นอย่างมีมาตรฐาน

18. **การอภิปรายกลุ่มย่อย** กิจกรรมกลุ่มขนาดเล็กนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยกันให้ความคิดเห็นในปัญหาใดปัญหาหนึ่งก่อนจะถึงอภิปรายกลุ่มย่อย ผู้รับการนิเทศจะมีกิจกรรมอื่นมาแล้ว เช่น การฟังคำบรรยายการดูภาพยนตร์ หรือวีดิโอเทป รวมทั้งการประชุมสัมมนาแล้วจึงถึงหัวข้อย่อยที่แบ่งเป็นกลุ่มย่อยสรุปเสนอความคิดเห็นโดยมีประธานกลุ่มและมีเลขานุการกลุ่มเป็นผู้จัดรายงานการประชุม ประโยชน์ที่ได้รับจากการอภิปรายกลุ่มย่อย

19. **การทัศนศึกษา** เป็นการออกนอกสถานศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้มีประสบการณ์ในสิ่งที่พบเห็นจากสถานที่อื่นๆ โดยเฉพาะงานที่สัมพันธ์กับการงานของตนเองทัศนศึกษาที่นิยมมาใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่การเยี่ยมชมสถานศึกษาอื่น การไปชมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งรวมทั้งทัศนศึกษาในประเทศและต่างประเทศ

20. **การเยี่ยมชั้นเรียน** เป็นการไปศึกษาและการสังเกตการสอนในชั้นเรียนอื่นอาจจะคิดเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อไปเยี่ยมชั้นเรียนของครูที่มีความสามารถในการสอน มีความสามารถในการนำสื่อการสอนมาใช้ รวมทั้งมีเทคนิควิธีในการฝึกทักษะปฏิบัติคล้ายกับการสาธิตการสอน แต่เป็นสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ครูที่สอนอยู่ในชั้นเรียนนั้นก็จะได้แสดงบันทึกการสอนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน แบบทดสอบในงานต่างๆ ให้ผู้ที่ไปเยี่ยมชั้นเรียนได้ชมด้วย การเยี่ยมชั้นเรียนควรมีการตั้งจุดมุ่งหมายในการเยี่ยมเรียนนั้นว่าต้องการจะได้รับความรู้ในเรื่องใด การไปเยี่ยมชั้นเรียนโดยไม่มีจุดมุ่งหมายจะไม่ได้ผลจากกิจกรรมนั้น

21. **การสวมบทบาทสมมติ** เป็นกิจกรรมการแสดงทางสังคมที่แสดงถึงความรู้สึกนึกคิดแทนบทบาทนั้น บางครั้งจะเป็นบทบาทที่ขัดแย้งกัน และคิดวิธีการในการแก้ปัญหา นั้น ผู้รับการนิเทศคนใดคนหนึ่งได้แสดงถึงว่ามีปัญหาขัดแย้งกับอีกผู้หนึ่ง หรือมีปัญหากับสถานศึกษาและแสดงวิธีการแก้ปัญหา โดยการใช้เหตุผลและข้อคิดเห็นมาอภิปรายโต้แย้งกัน การใช้วิธีการฝึกอบรมโดยการสวมบทบาทมักจะเป็นการฝึกอบรมด้านมนุษยสัมพันธ์ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลเจตคติต่างๆ รวมทั้งการหาทางสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้น

22. **การเขียน** การเขียนเป็นกิจกรรมประจำของผู้นิเทศการสอน ที่จะเขียนรายงานเขียนแนะนำเกี่ยวกับหลักสูตร เขียนคู่มือครู รวมทั้งการเขียนผลการสังเกต และการประเมินผล ตลอดจนเขียนประชาสัมพันธ์ งานนิเทศการสอน สิ่งสำคัญของการเขียนก็คือความสามารถในการสื่อความหมายเป็นภาษาเขียนที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจน เขียนสั้นกระชับรัดได้ใจความและสื่อความหมายได้

23. **การฝึกปฏิบัติ** กิจกรรมทักษะปฏิบัติเป็นการเน้นกิจกรรมที่ได้มีการฝึกฝนและปฏิบัติจริง อาจเป็นการปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน หรือโรงทดลองก็ได้ เป็นกิจกรรมกลุ่มขนาดเล็ก ผู้นิเทศต้องมีทักษะ

สังัด อุทรานันท์ (2530 : 90-91)ได้กำหนดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้คือ

1. กิจกรรมที่ผู้นิเทศเป็นผู้ปฏิบัติ ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูล การจัดทำเครื่องมือ และการทำการทดสอบ
2. กิจกรรมที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ การประชุม การอภิปราย
3. กิจกรรมที่ผู้รับการนิเทศเป็นผู้ปฏิบัติ ได้แก่ การฟัง การดู การอ่าน การเยี่ยมเยียน การไปทัศนศึกษา บทบาทสมมติ และนิทรรศการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนมี 16 กิจกรรม ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534 : 35)

1. การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน
2. การปฐมนิเทศครูใหม่
3. การให้คำปรึกษาแนะนำ
4. การอบรม
5. การประชุมเชิงปฏิบัติการ
6. การสัมมนา
7. การระดมความคิด
8. การสาธิตการสอน
9. การให้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ
10. การสนทนาทางวิชาการ
11. การเยี่ยมนิเทศชั้นเรียน
12. การศึกษาดูงาน
13. การสังเกตการสอน
14. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
15. การเขียนเอกสารบทความทางวิชาการ
16. การจัดนิทรรศการ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน มีการบรรยาย การสาธิต การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูล การจัดทำเครื่องมือ การทำการทดสอบ การประชุม การอภิปราย การฟัง การดู การอ่าน การเยี่ยม การไปทัศนศึกษา การแสดงบทบาทสมมติ และการจัดนิทรรศการ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศสามารถที่จะเลือกใช้กิจกรรมต่าง ๆ มาพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเลือกใช้ให้เหมาะสมกับโอกาส เวลา และสถานที่ โดยคำนึงถึงเป้าหมายของการนิเทศเป็นสำคัญ

8. กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

ในศาสตร์แห่งการนิเทศ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ กระบวนการ เทคนิควิธีมีอยู่อย่างมากมายหลากหลาย ซึ่งบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอาจเลือกใช้ตามความเหมาะสม แต่ใน

แนวทางปฏิรูปการศึกษามุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียนเป็นลำดับแรก การจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่โรงเรียนได้นั้นองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลง โดยเปลี่ยนแปลงทั้งแนวคิดและกระบวนการเรียนการสอน โดยเปลี่ยนพฤติกรรมในการบอกความรู้ให้นักเรียนมาเป็นการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ครูต้องตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของตนเอง สามารถคิดเอง ลงมือทำเอง และพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ การพัฒนาวิชาชีพครู ไปให้ถึงจุดนั้นตามทฤษฎีการศึกษา มุ่งเน้นไปที่การนิเทศเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในโรงเรียนจะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากสำหรับผู้บริหารและครูในโรงเรียน ที่ต้องการให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพตลอดทั้งทำให้เกิดพัฒนาที่มงาน โดยการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ขวัญ กำลังใจขึ้นภายในโรงเรียน การนิเทศจึงเป็นกระบวนการที่ลดช่องว่างต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เป็นตัวเชื่อม ประสิทธิภาพของการทำงาน ให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนที่มีคุณภาพ นอกจากนั้นการนิเทศภายในโรงเรียนยังเป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศในโรงเรียนได้กระตุ้น ยั่วยุ ทำหายใน 3 ระดับ คือ การร่วมคิด การร่วมทำ และการสนับสนุนข้อมูลเพื่อให้ครูสามารถพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้สูงขึ้นอยู่เสมอ ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนั้นการนิเทศภายในจึงนับว่าเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก ในการพัฒนางาน การสร้างความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาตนเองในการทำงาน ให้ได้ผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างชัดเจน เป็นระบบสะดวกต่อการควบคุมกำกับ และประเมินผลงาน และมีผู้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้

สงัด อุทรานันท์ (2530 : 84-85) กล่าวถึง กระบวนการนิเทศการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยว่ามี 5 ขั้นตอน มีชื่อเรียกย่อว่า "PIDRE" ดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ (Planning - P) เป็นขั้นที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะทำการปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหา และความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศรวมทั้งวางแผน ถึงขั้นตอนปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จำกัดขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้ความรู้ความเข้าใจในการทำงาน (Informint - I) เป็นขั้นตอนการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง ขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับการเริ่มนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม

ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติงาน (Doing - D) ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน 3 ลักษณะ คือ การปฏิบัติงานของผู้รับนิเทศ การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ และการปฏิบัติงานของผู้สนับสนุน ซึ่งรวมถึงวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

ขั้นที่ 4 สร้างเสริมกำลังใจ (Reinforcing - R) เป็นขั้นของการเสริมกำลังใจของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจ และบังเกิดความพึงพอใจ

ขั้นที่ 5 ประเมินผลการนิเทศ (Evaluating - E) โดยผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังขาดตกบกพร่องอยู่ โดยการให้ความรู้ในสิ่งที่ทำใหม่อีกครั้งหนึ่ง และถ้าหากการประเมินผลได้พบว่ามีประสิทธิผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้หากจะดำเนินการนิเทศต่อไป ก็สามารถทำได้เลยโดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่อง นั้นอีก

แฮร์ริส (Haris. 1975 : 14 – 15) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาที่เรียกว่า "POLCA" ดังนี้

Rajabhat Mahasarakham University

1. Planning Processes (P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงาน โดยคิดวางแผนว่าจะทำอย่างไร กำหนดจุดมุ่งหมายของงาน พัฒนาวิธิดำเนินงาน กำหนดงานที่จะดำเนินการ คาดคะเนผลที่ได้รับจากโครงการและวางแผนโครงการ

2. Organizing Processes (O) หมายถึง การจัดโครงสร้างของการดำเนินงาน โครงสร้างเกณฑ์ในการดำเนินงาน จัดหาทรัพยากรที่ใช้ในการทำงาน สร้างความสำคัญของงาน แบ่งงานโดยกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ประสานงาน มอบหมายอำนาจให้ตามหน้าที่ วางโครงการของหน่วยงานและพัฒนานโยบายต่าง ๆ

3. Leading Processes (L) หมายถึง บทบาทในฐานะเป็นผู้นำโดยดำเนินการ การวินิจฉัยสั่งการ การคัดเลือกตัวบุคคล กระตุ้นให้บุคลากรทำงาน ลงมือปฏิบัติงาน การสาธิต การปฏิบัติกรให้คำปรึกษาช่วยเหลือ การติดต่อสื่อสาร การให้กำลังใจ เป็นต้น

4. Controlling Processes (C) หมายถึง การควบคุมการปฏิบัติงานดำเนินงาน โดยการพิจารณามอบหมายงาน ให้ความสะดวกในด้านต่าง ๆ พิจารณาลงโทษ มีการแก้ไขทันทีเมื่องานผิดพลาด ให้บุคลากรออกจากงาน การตัดเตือน และกำหนดระเบียบในการปฏิบัติงาน

5. Assessing Processes (A) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงาน โดยการประเมินผลการปฏิบัติงาน วัดผลการปฏิบัติงาน วิจัยผลผลการปฏิบัติงาน บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ยังสามารถนำกระบวนการบริหาร มาประยุกต์ใช้ในการนิเทศการศึกษา ได้อีกด้วย ดังเช่น กระบวนการบริหารของ ลูเธอร์ กุลลิค (Luther Gulick. 1937 : 35-36) ซึ่งได้รับความนิยมยกย่องมากที่สุดโดยมีชื่อว่า POSDCORB ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. Planning หมายถึง การวางแผนหรือวางโครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีงานอะไรบ้าง ที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับวางแผนวิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ ของ การปฏิบัติงานนั้น ๆ

2. Organizing หมายถึง การจัดรูปโครงการหรือเค้าโครงการบริหารโดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจนพร้อมด้วย กำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่องานสัมพันธ์กัน ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจ หน้าที่สูงต่ำลดหลั่นกันไป

3. Staffing หมายถึง การบริหารงานอันเกี่ยวกับตั้งบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ทุกประเภทของหน่วยงานการบริหารงานบุคคลดังกล่าว รวมถึงแต่การแสวงหาคนมาทำงาน การบรรจุแต่งตั้ง การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคลที่บรรจุแต่งตั้งไว้แล้ว การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น และการลดขั้น ตลอดจนพ้นจากการทำงาน และบำรุงรักษาสภาพการทำงานที่ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ตลอดไป

4. Directing หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ หลังจากได้วิเคราะห์และพิจารณา งาน โดยรอบคอบแล้วรวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ ในฐานะผู้บริหาร เป็นผู้บังคับบัญชาหน่วยงาน

5. Coordinating หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชา หรือไปยังหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ภายในองค์การหรือสำนักงานใหญ่เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกันแต่ทุกหน่วยงานทำงานประสานกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ หรือหน่วยงานใหญ่ร่วมกัน

6. Reporting หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชา หรือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งเบื้องบน และเบื้องล่าง การเสนอรายงานทำให้ผู้บังคับบัญชาทราบ ความก้าวหน้าของงานทุกระยะ สะดวกแก่การประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน ควรเสนอรายงานให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบด้วย จะเป็นการสร้างความเข้าใจ

อันดีร่วมกัน และเป็นการบำรุงขวัญไปในตัว การเสนอรายงานจำเป็นที่จะต้องมีการบันทึกหลักฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานไว้เป็นระยะ ๆ จึงจะสามารถทำรายงานได้ถูกต้องรัดกุมและสมบูรณ์

7. Budgeting หมายถึง การจัดทำประมาณการเงิน การวางแผน หรือโครงการในการใช้จ่ายเงิน การบัญชี และการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงิน หรือตรวจสอบบัญชี โดยรอบคอบและรัดกุม

สมเด็จพระสังฆราช (2539:130) ได้กล่าวถึง กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ดังนี้

1. เป็นกระบวนการพัฒนางานร่วมกันของผู้บริหาร และคณะครูผู้รับการนิเทศ โดยปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการปฏิบัติงานชัดเจนต่อเนื่อง

2. เป็นกระบวนการเน้นบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันยอมรับในบทบาทหน้าที่ของผู้ร่วมงาน และภารกิจที่กำหนดร่วมกัน

3. เป็นกระบวนการสร้างสรรค์และส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนทำงานด้วยความมั่นใจและภูมิใจในผลงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 53- 59)

ขั้นที่ 1 การประเมินความต้องการ จำเป็นในการพัฒนา

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดพัฒนา

ขั้นที่ 3 การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา

ขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติ

ขั้นที่ 5 การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ควรที่จะต้องทำเป็นขั้นตอน เพื่อสร้างความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพของตนเองและการนิเทศภายในโรงเรียน คือต้องมีมีการประเมินความต้องการ จำเป็นในการพัฒนา มีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดพัฒนา มีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยเพื่อกำหนดจุดพัฒนา มีการหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา มีการลงมือปฏิบัติ และมีการติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข และการนิเทศภายในโรงเรียน จะต้องทำเป็นระบบ และต่อเนื่อง สะดวกต่อการควบคุมกำกับและประเมินผลงาน

9. กระบวนการนิเทศภายในของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

โดยทั่วไป การนิเทศภายในโรงเรียน ตามขอบข่ายที่สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดได้แบ่งงานนิเทศออกเป็น 6 งาน ตามภารกิจของผู้บริหารโรงเรียน จากการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานนิเทศของโรงเรียนประถมศึกษา ของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า การนิเทศของโรงเรียนโดยทั่วไปยังไม่ส่งผลให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้นได้ เพราะการนิเทศมุ่งเน้นไปที่ภารกิจการบริหารโรงเรียนในด้านอื่นมากกว่าด้านวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้พัฒนาแนวคิดใหม่ ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยตามแนวทางของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ได้พัฒนากระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 53-59)

9.1 **ขั้นการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา** การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงสภาพปัจจุบันของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วนำมาพิจารณากับข้อมูลที่แสดงภาพปลายทาง หรือภาพความสำเร็จของงาน ถ้าข้อมูลแสดงสภาพปัจจุบันสอดคล้องกับข้อมูลแสดงความสำเร็จของงานหรือดีกว่า ก็แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- 9.1.1 กำหนดสิ่งที่จะประเมินและองค์ประกอบที่จะประเมิน
- 9.1.2 กำหนดสภาพความสำเร็จและเกณฑ์ประเมิน
- 9.1.3 กำหนดแหล่งข้อมูล
- 9.1.4 กำหนดวิธีการ เครื่องมือ และระยะเวลาที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล
- 9.1.5 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
- 9.1.6 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 9.1.7 วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำเป็นสารสนเทศพิจารณาเปรียบเทียบ

สารสนเทศแสดงสภาพปัจจุบันกับสภาพความสำเร็จของงานหรือภาพปลายทาง โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาว่ามีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาต่อไปหรือไม่ เขียนข้อความที่แสดงถึงสภาพที่ต้องการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เรียงลำดับความต้องการจำเป็นที่จะพัฒนา และนำเสนอให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงอยู่เสมอ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงสภาพปัจจุบันของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วนำมาพิจารณากับข้อมูลที่แสดงภาพความสำเร็จของงาน

9.2. **ขั้นวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย เพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา** วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย เพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา เป็นการวิเคราะห์ผลหรือข้อมูลที่ได้จากการประเมิน และองค์ประกอบที่ส่งผลต่อสภาพความสำเร็จของงาน เพื่อประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนา และประเมินแนวทางเลือกเพื่อพัฒนาการเลือกจุดที่จะพัฒนาให้เหมาะสม ทำให้การนิเทศของโรงเรียนมีโอกาสและประสบผลสำเร็จได้ จุดที่จะพัฒนาอาจพิจารณาในด้านต่างๆ ได้ดังนี้

9.2.1 ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน

9.2.2 เจตคติต่อวิชาชีพ

9.2.3 ค่านิยมในการพัฒนาตนเอง

9.2.4 ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

9.2.5 ความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนา

นักเรียน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา หมายถึง การวิเคราะห์ผลหรือข้อมูลที่ได้จากการประเมินและองค์ประกอบที่ส่งผลต่อสภาพความสำเร็จของงาน เพื่อประโยชน์ในการกำหนดจุดในการที่จะพัฒนาและการประเมินแนวทางเลือกที่จะพัฒนา

9.3 **ขั้นการหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา** การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนาเป็นการพิจารณาเลือกยุทธศาสตร์ที่จะใช้ในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา ให้มีความเป็นไปได้หรือมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมากที่สุดโดยคำนึงถึงจุดที่จะพัฒนาหรือข้อจำกัดของหน่วยงาน การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- 9.3.1 รวบรวมข้อมูลแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา
- 9.3.2 พิจารณาแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนา
- 9.3.3 พิจารณาข้อดีข้อเสียของแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้
- 9.3.4 เลือกแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมที่สุดที่จะให้บรรลุความต้องการ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา หมายถึง การพิจารณาเลือกยุทธศาสตร์ที่จะใช้ในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้มีความเป็นไปได้ หรือมีโอกาที่จะประสบความสำเร็จมากที่สุดโดยคำนึงถึงจุดที่จะพัฒนาหรือข้อจำกัดของหน่วยงาน

9.4 ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติเป็นการนำยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้มาลำดับขั้นตอน การดำเนินการและกำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการ ตามขั้นตอนดังนี้

- 9.4.1 กำหนดรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินการ
- 9.4.2 กำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการ ซึ่งได้แก่ งบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น
- 9.4.3 กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการ
- 9.4.4 วางแผนติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 9.4.5 จัดทำแผนนิเทศของโรงเรียน
- 9.4.6 ประชุมชี้แจง และมอบหมายงานให้ตรงความสามารถของผู้นิเทศ
- 9.4.7 ผู้นิเทศจัดทำปฏิทินนิเทศและประสานปฏิทินนิเทศกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ส่วนเกี่ยวข้อง

- 9.4.8 ผู้นิเทศจัดกิจกรรมนิเทศตามแผนนิเทศที่ได้รับมอบหมาย ตามปฏิทินนิเทศที่กำหนดไว้
- 9.4.9 ผู้นิเทศบันทึกการนิเทศและผลการนิเทศตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย และรายงานผลการนิเทศให้ผู้บริหารโรงเรียนทราบ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การลงมือปฏิบัติ หมายถึง การนำยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้มา ลำดับขั้นตอนการดำเนินการ และกำหนดสิ่งสนับสนุนในการดำเนินการตามขั้นตอน

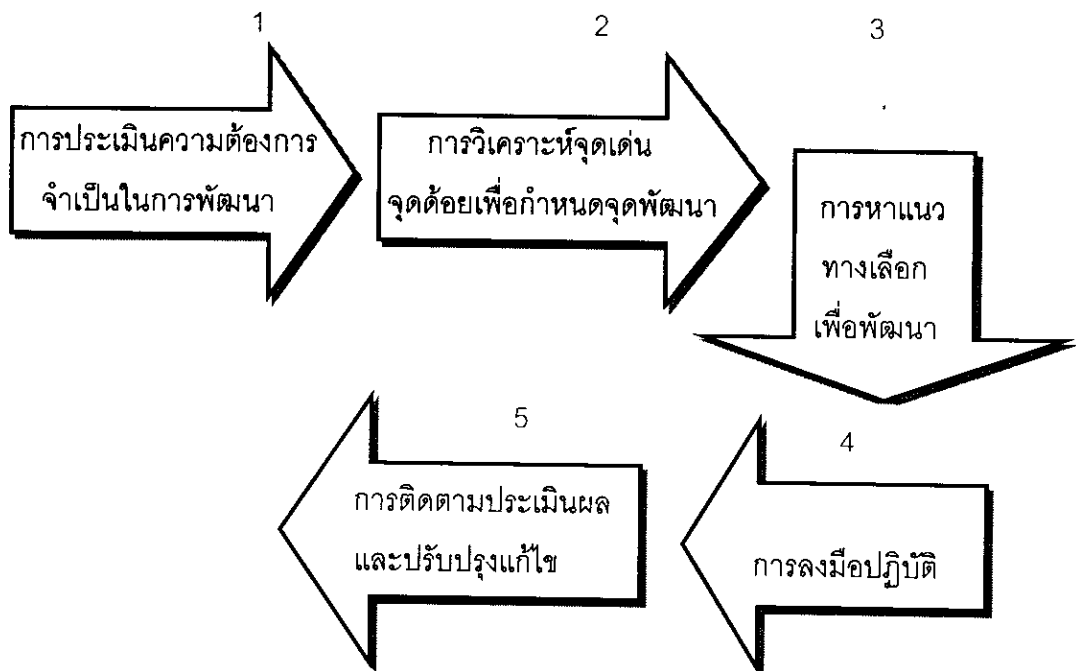
9.5 ขั้นตอนการติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข

การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข เป็นการรวบรวมข้อมูลการดำเนินการนิเทศ และผลที่ได้ระหว่างดำเนินการ และเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการตามแผนนิเทศ ข้อมูล

ที่ได้นำไปเปรียบเทียบกับสภาพความสำเร็จของแผนนิเทศ หากพบว่าไม่เป็นไปตามสภาพความสำเร็จที่กำหนดไว้ ก็ต้องพิจารณามีข้อบกพร่องตรงไหน อย่างไร และหาวิธีพัฒนาให้ดีขึ้น หรือหากพบว่าการดำเนินการตามแผนนิเทศบรรลุผลที่คาดหวังไว้ แต่จากการดำเนินการพบว่ามียุทธศาสตร์ที่ดีกว่า มีประสิทธิภาพที่สูงกว่า ก็อาจพิจารณาปรับปรุงให้ดีขึ้นอีกก็ได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านดำเนินการนิเทศและผลที่ได้ระหว่างดำเนินการและเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการ ตามแผนการนิเทศ ข้อมูลที่ได้นำไปเปรียบเทียบกับสภาพความสำเร็จของแผนการนิเทศ หากพบว่า ไม่เป็นไปตามสภาพความสำเร็จที่กำหนดไว้ต้องพิจารณาว่ามีข้อบกพร่องตรงไหน อย่างไร และหาวิธีพิจารณาให้ดีขึ้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนตามกรอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อกำหนดจุดพัฒนา การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา การลงมือปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้การดำเนินการนิเทศภายในจะต้องเป็นกระบวนการเป็นระบบ เป็นระเบียบ เป็นขั้นตอน และต่อเนื่องย่อมจะทำให้การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงขั้นตอนกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนตามกรอบแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

10. แนวทางการดำเนินงานนิเทศภายใน และยุทธศาสตร์การนิเทศ ในภายในโรงเรียน ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย มีความมุ่งหวังที่จะให้การนิเทศภายในโรงเรียนในสังกัด จำนวน 58 โรงเรียน ประสบผลสำเร็จโดยที่บุคลากรภายในโรงเรียนนิเทศภายในได้โดยบุคลากรของโรงเรียนเอง โดยให้ใช้รูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยเพื่อกำหนดจุดที่จะพัฒนา การหาแนวทางเลือกเพื่อพัฒนา การลงมือปฏิบัติและการติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข จึงกำหนดแนวทางการนิเทศภายใน และยุทธศาสตร์การนิเทศโรงเรียน ดังนี้ (สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย. 2541 : 21-40)

10.1 แนวทางการนิเทศภายในโรงเรียนระดับโรงเรียน

10.1.1 ผู้บริหารโรงเรียนศึกษาเอกสารแนวดำเนินการจัดกิจกรรมนิเทศภายใน
โรงเรียน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

10.1.2 ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันประเมินสภาพปัจจุบันปัญหา
และความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ

10.1.3 ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันวางแผนและดำเนินการพัฒนา
กระบวนการนิเทศภายใน ตามแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในที่เสนอแนะไว้

10.1.4 ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

10.1.5 ประเมินและรายงานผลการดำเนินงาน

10.2 แนวทางการนิเทศภายในโรงเรียนระดับอำเภอ

10.2.1 ศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษาเอกสารแนวดำเนินการกิจกรรมการนิเทศภายใน
โรงเรียน

10.2.2 ศึกษานิเทศก์อำเภอ นิเทศติดตามผลการดำเนินงานของผู้บริหาร
โรงเรียน ตามโครงการนิเทศ 100 %

10.2.3 ศึกษานิเทศก์อำเภอ ประเมินและรายงานผลการนิเทศภายในโรงเรียน

10.3 ยุทธศาสตร์ในการนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย

10.3.1 สร้างความตระหนักให้ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศเห็นความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียน เห็นทิศทางและเป้าหมายตรงกัน

10.3.2 พัฒนาบุคลากรการนิเทศให้มีความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ในการนิเทศภายในโรงเรียน

10.3.3 พัฒนาการจัดระบบข้อมูลให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบันที่เอื้อต่อการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและครบวงจรมีการนิเทศภายในทุกระดับและมีการกำกับติดตามผลอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง

10.3.5 ให้มีการประเมินการปฏิบัติงานในทุกขั้นตอน และมีการรายงานผลทุกระดับ

10.3.6 พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

10.3.7 เกณฑ์เด็กเข้าเรียน และเรียนจบหลักสูตร

10.3.8 ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร/การนิเทศภายในโรงเรียนในรูปแบบของคณะกรรมการ

10.3.9 จัดทำข้อมูลอย่างมีระบบ และนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

10.3.10 จัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียนให้ร่มรื่น สวยงามปลอดภัยและเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

10.3.11 สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรภายในโรงเรียน

10.3.12 จัดทำข้อมูลเด็กแรกเกิดถึง 15 ปี เป็นรายบุคคลให้เป็นปัจจุบัน

10.3.13 ประสานกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ และเอกชนมีส่วนร่วมในการวางแผน และดำเนินการจัดการศึกษา

10.3.14 ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรในโรงเรียน ได้พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

10.3.15 ส่งเสริมให้จัดสภาพแวดล้อม ให้สะอาดร่มรื่นและปลอดภัย

10.3.16 จัดระบบข้อมูลเด็กอายุ 1-15 ปี ในเขตบริการ

10.3.17 รักษาสภาพการเรียนของนักเรียนให้จบหลักสูตร

10.3.18 รณรงค์ให้บุคลากรจัดการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

10.3.19 ปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริหารจัดการในโรงเรียน

10.3.20 จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อความปลอดภัยทางร่างกาย และจิตใจ

จากแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายใน และยุทธศาสตร์การนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย ดังกล่าว สรุปได้ว่ายุทธศาสตร์ได้สร้างความตระหนักให้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเห็นความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียนเห็นทิศทางและเป้าหมายตรงกัน ได้พัฒนาบุคลากร พัฒนา การจัดระบบข้อมูลพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อความปลอดภัย พัฒนาปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริหารจัดการในโรงเรียนมีการนิเทศภายในทุกระดับ และ มีการประเมินการปฏิบัติงานในทุกชั้นตอนบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการนิเทศภายใน และสามารถนิเทศกันเองได้

11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

11.1 งานวิจัยในประเทศ

ได้มีผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศไว้ดังนี้

วิทยุ คำภักดี (2535 : 108 - 110) ได้ศึกษาปัญหาการนิเทศการสอนภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ มีทัศนะเกี่ยวกับปัญหาการนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาโดยส่วนรวมและจำแนกเป็นขั้นตอนอยู่ระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

2. ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ มีทัศนะเกี่ยวกับปัญหาการนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายชั้น พบว่า ขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาความต้องการของโรงเรียน มีทรรศนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูอาจารย์มีทรรศนะอยู่ในระดับสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

3. ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีทรรศนะเกี่ยวกับปัญหาการนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยส่วนรวมและจำแนกเป็นรายขั้นตอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งและขนาดโรงเรียนปรากฏว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ชำนาญ ศรีสมยา (2537 : ก - ข) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงาน
นิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติกรนิเทศโรงเรียนในทุก ๆ ด้าน มีระดับการปฏิบัติมาก
ยกเว้นการกำหนดกิจกรรมการนิเทศร่วมกับศึกษานิเทศก์ การนำครู - อาจารย์ผู้ปฏิบัติ
การสอน ไปเยี่ยมผลงานและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนดีเด่นและจัดให้มีการ
ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิตสื่อ ทำแผนการสอน จัดให้มีแบบสังเกตการสอนหรือเครื่องมือ
ในการสังเกตพฤติกรรมการสอนและร่วมมือกับโรงเรียนในกลุ่มและผู้ทรงคุณวุฒิจัดประชุม
ทางวิชาการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

2. ปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศภายใน มีปัญหาในระดับมากในเรื่อง
โรงเรียนขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาเพื่อกรนิเทศภายใน ขาดแคลน
เอกสารทางวิชาการเพื่อค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ห้องเรียนและชุมชน

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์
ผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก ด้านเตรียมการนิเทศ ด้าน
การประเมินผลการนิเทศ ด้านการปรับปรุงและแก้ไขการนิเทศ โรงเรียนขนาดกลางมีระดับ
ปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก

4. นอกนั้นมีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการวางแผนและปฏิบัติ
ตามแผนการนิเทศโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็กไม่มีความแตกต่างกัน

5. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารในโรงเรียนและครูอาจารย์
ผู้ปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับอุปสรรคปัญหาในการนิเทศโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางมี
ปัญหาและอุปสรรคมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

สิริฤทธิ์ หลาบสีดา (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการนิเทศ
ภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม พบว่า
ปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
มหาสารคามอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปาน
กลางเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง
และขนาดเล็ก มีปัญหาการนิเทศในโดยส่วนรวม และเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลางใน
ทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้คือ ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือ
ด้านการประเมินผลแลรายงาน ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ด้าน

ปฏิบัติการนิเทศภายใน และด้านการวางแผนและกำหนดทางเลือก การเปรียบเทียบระดับ ปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก มีระดับ ปัญหาการนิเทศภายในโดยส่วนรวมและในรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมควร ยิ่งยอด (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมกระบวนการนิเทศและประสิทธิภาพการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. พฤติกรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าพฤติกรรมในเรื่องเสรีภาพ และการแสดงออกในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาความมั่นคงในการทำงาน ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในการทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน การสื่อสารและสมรรถภาพในการทำงานตามลำดับ พฤติกรรมที่แสดงประสิทธิภาพในการนิเทศภายในอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความตั้งใจในการทำงานและความสามารถในการทำงานของครู ตามลำดับ

2. พฤติกรรมกระบวนการนิเทศของผู้บริหารและครู มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมที่แสดงประสิทธิภาพการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกระบวนการนิเทศและประสิทธิภาพการนิเทศภายในโรงเรียนระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า ไม่แตกต่างกัน แตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน 260 คน และครูอาจารย์ 370 คน ผลการวิจัยพบว่า

3.1 ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนโดยส่วนรวมและรายชั้น กับครู อาจารย์ไม่แตกต่าง

3.2. ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน กับครู อาจารย์ไม่แตกต่างกัน

3.3. ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนตามทัศนะของครู อาจารย์ ที่มีประสบการณ์ในการเป็นครู อาจารย์ต่างกัน ไม่แตกต่างกันแต่ครูอาจารย์ ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีทัศนะต่อปัญหาดังกล่าวแตกต่างกัน

มลธิรา นุชทอง (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหา การนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพ และปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร และเพื่อ เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษาเอกชนกรุงเทพมหานคร ตามทัศนะของครูจำแนกตาม เพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์สอนโดยกลุ่มตัวอย่าง เป็น ครูโรงเรียนประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร จำนวน 491 คน เป็นชาย 226 คน หญิง 265 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพและปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน ในเรื่องขอบข่ายงานนิเทศ และกระบวนการนิเทศ โดยสวนรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียน เรื่องขอบข่ายและ กระบวนการนิเทศ ตามทักษะของครู เพศชาย และเพศหญิง พบว่า ในเรื่องกระบวนการนิเทศ ภายใน แตกต่างกัน
3. เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการนิเทศภายในตามทัศนะของครูที่มีวุฒิ การศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป และต่ำกว่าปริญญาตรี ในเรื่องกระบวนการนิเทศภายใน แตกต่างกัน

จากผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยผู้บริหารโรงเรียนมีทัศนะว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่มีสมรรถภาพในการจัดดำเนินการนิเทศภายในอยู่ในการนิเทศอยู่ใน ระดับปานกลาง

4. ครูผู้สอนมีทัศนะว่า ผู้บริหารโรงเรียนทุกขนาดมีสมรรถภาพในการ ดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง และผู้บริหารโรงเรียนทุกขนาดมีสมรรถ ภาพในการจัดดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน

เทียมจันทร์ ฐวสิทธิ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการนิเทศ ภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนมีทัศนะต่อปัญหาการนิเทศโดยรวมอยู่ในระดับน้อยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คือด้านโครงการนิเทศ ด้านกระบวนการนิเทศ ด้านการจัดกิจกรรมนิเทศ ด้านรูปแบบการนิเทศ และด้านการประเมินผลการนิเทศ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีทัศนะต่อปัญหาการนิเทศ ภายในโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นด้านรูปแบบการนิเทศมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ฉัตรชัย มุระดา (2540 : 131) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับระบบและเจตคติต่อการนิเทศภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนแกนนำ สังกัด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ และเจตคติต่อการนิเทศภายในโรงเรียน ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย 1 ข้อ คือ การวางแผนโครงการนิเทศภายในโรงเรียน นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า เรื่องจุดเริ่มต้นของกรนิเทศภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมากทุกขนาด และเรื่องการวางแผนงานโครงการนิเทศภายในโรงเรียน อยู่ในระดับน้อยทุกขนาด ส่วนผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ อยู่ในระดับน้อย และผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาความจำเป็นสำหรับการนิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดอื่น มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก

สนธยา ผลหมู่ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า

1. การดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนตามความคิดเห็นของข้าราชการครูในด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน และด้านกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียนทั้ง 2 ด้าน และโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2. ข้าราชการครูในสังกัดที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนทั้ง 2 ด้าน และโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

3. ข้าราชการครูในสังกัดที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนทั้ง 2 ด้าน และโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

และจากผลการวิเคราะห์ ความคิดเห็นของข้าราชการครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน พบว่าด้านกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน มีการปฏิบัติโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาสมุทรปราการรายด้านแต่ละขั้นตอน พบว่า ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนา ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย เพื่อกำหนดจุดพัฒนา ขั้นตอนที่ 3 การหาแนวทางเลือก

เพื่อพัฒนา อยู่ในระดับปานกลาง ชั้นตอนที่ 4 การลงมือปฏิบัติและชั้นตอนที่ 5 การติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขอยู่ในระดับมากและชั้นตอนที่มีความเฉลี่ยต่ำสุด คือ ชั้นตอนที่ 2 การการวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย เพื่อกำหนดจุดพัฒนา

นิตยา ทองไทย (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินการนิเทศ การศึกษาภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การเปรียบเทียบการดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียนในภาพรวมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางที่ระดับ .05

คุณถม์ แสนอาจ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพความ เป็นจริงและความคาดหวังของการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดนครพนม พบว่า

1. การปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริงของการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาานครพนมทั้ง 5 ชั้นตอน ตามทัศนะของ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. การปฏิบัติตามความคาดหวังของการนิเทศภายในโรงเรียนประถม ศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาานครพนมทั้ง 5 ชั้นตอนตามทัศนะของผู้บริหาร วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Mahasarakham University
โรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนครูผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางปานกลาง

3. ระดับการปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริงของการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาานครพนม ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและ ครูผู้สอน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ระดับความคาดหวังของการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาานครพนม ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ระดับการปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริงของการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาานครพนม ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

6. ระดับการปฏิบัติตามความคาดหวังของการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาานครพนม ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

7. ระดับการปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริงของการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาานครพนม ตามทัศนะของครูผู้สอนโรงเรียน ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

8. ระดับการปฏิบัติตามความคาดหวังของการนิเทศภายในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาานครพนม ตามทัศนะของครูผู้สอนในโรงเรียน ขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

10.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เอกที (Agthe. 1980 : 3076-3077) ศึกษาการรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ พบว่า

1. ครูใหญ่บริหารงานอื่นๆ มากเกินไปควรให้ความสำคัญในการนิเทศ การศึกษาให้มากขึ้น

2. ครูใหญ่และครูยอมรับว่า การปรับปรุงการเรียนการสอนจำเป็นต้องทำเป็น คณะ

3. ครูใหญ่จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากเป็นผู้สั่งการ มาเป็นผู้ประสานงาน และให้มีการทำงานเป็นคณะมากขึ้น

แมททอกซ์ (Mattox. 1987 : 6061-A) ศึกษาถึงความต้องการในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐอินดีแอนา พบว่า ความต้องการที่อยู่ในระดับมาก คือ ความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศและการประเมินผล ตลอดจนความต้องการการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

ลี (Lee. 1974 : 4135-A) ได้วิจัยเรื่อง หน้าที่ทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ โรงเรียนทางภาคใต้ของรัฐนิวแม็กซิโก สหรัฐอเมริกา โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นแรงผลักดันให้มีการปรับปรุงโครงการนิเทศการศึกษา เพื่อศึกษาความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่นิเทศของครูใหญ่และครู ซึ่งวิธีศึกษาได้ขอร้องให้ครูใหญ่และครูอีกกลุ่มหนึ่ง รวบรวมพฤติกรรมการนิเทศที่ไม่มีประสิทธิภาพ สรุปผลการวิจัยว่า

1. ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูไม่ทำให้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ พฤติกรรมการนิเทศของครูใหญ่แตกต่างกัน

2. อายุราชการของครู ไม่ทำให้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรม การนิเทศของครูใหญ่แตกต่างกัน

3. ตำแหน่งของครู ไม่ทำให้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เทศของครูใหญ่แตกต่างกัน
4. ครูผู้หญิงและครูผู้ชาย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เทศของครูใหญ่ไม่แตกต่างกัน
5. ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูภายในโรงเรียนด้วยกันมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา
6. ครูจะรายงานพฤติกรรมทางการนิเทศการศึกษาของครูใหญ่ ด้านที่ไม่ประสิทธิผลมากกว่าด้านที่มีประสิทธิผล แสดงว่า ครูใหญ่เชื่อว่าตนทำหน้าที่ดีที่สุดในด้านมากกว่าที่ครูกคิด

ทิลายัน ((Tilhan. 1983 : 21680-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศในโรงเรียนที่พึงประสงค์ ของการพัฒนาประเทศเอธิโอเปีย โดยศึกษาจากครูศึกษานิเทศก์และนักวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครู คีศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมที่ใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียนเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การฝึกอบรมแนะนำ การฝึกอบรมปฏิบัติ การสาธิตการสอนโดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชั้นเรียนและการสังเกตการสอน

2. ครู คีศึกษานิเทศก์และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การนิเทศการศึกษาในลักษณะร่วมมือกันปฏิบัติงาน จะก่อให้เกิดผลดีกว่าการนิเทศการศึกษาในลักษณะใช้อำนาจ

3. ครู คีศึกษานิเทศก์และนักวิชาการ ให้ความสำคัญสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

สโพน (Spohn. 1987 : 17 - 19) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปรับปรุงการนิเทศ เพื่อให้โรงเรียนดีขึ้นผลการวิจัยพบว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องพุ่มพักกับการปรับปรุงทักษะของครูในเรื่องสำคัญหลาย ๆ เรื่อง เช่น การวางแผน การดูแลเด็ก การประเมินผล และการควบคุมความประพฤติ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคน เพื่อจูงใจให้ผู้นิเทศมองเห็นข้อบกพร่อง ในเรื่องเกี่ยวกับการฝึกอบรมสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว บทความนี้แนะนำให้สร้างแบบจำลองการฝึกอบรมที่ใช้การได้ และแนะนำให้เขียนโครงร่างคุณสมบัติของผู้นิเทศที่พึงปรารถนา

สวีเนย์ และแรนเดล (Sweeney and Randall B. 1987 : 11-13) จากรายงานผลการประชุมประจำปีของสมัชชาบริหารโรงเรียนในแคลิฟอร์เนีย เรื่อง การแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการการนิเทศอธิบายว่า กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารหรือผู้นิเทศจะต้องมีความเข้าใจระบบหรือกระบวนการ และเข้าใจถึงระดับจิตใจของผู้ร่วมงานซึ่งจะมีผลกระทบต่อระบบการทำงานภายในโรงเรียนด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ ผู้บริหารหรือผู้นิเทศจะต้องคิดค้นอย่างรอบคอบมีทักษะ และใช้ให้เหมาะสมกับวาระโอกาสตามความเป็นไปได้ จากรายงานผลการประชุมดังกล่าว ได้เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศไว้ 4 ระดับ คือ

1. เป้าหมายที่ตั้งไว้ในระยะสั้นและระยะยาวจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งจะดูได้จากพฤติกรรมและการประเมินผล
2. การหาวิธีการที่จะพัฒนาปรับปรุงการสอน เทคนิคการสอน ต้องเป็นไปอย่างผสมผสานหรือรูปแบบการบูรณาการ ตามกระบวนการทางการศึกษา
3. การให้คำปรึกษาตามโอกาสต่าง ๆ ถือว่าเป็นเทคนิคของผู้บริหาร หรือผู้นิเทศที่จะนำมาใช้ผสมผสานกับเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ประกอบเหตุผลที่จะนำมา ซึ่งความสำเร็จหรือเพื่อการค้นคว้าและปรับปรุงการปฏิบัติงาน
4. การประเมินงานควรกระทำในโอกาสต่าง ๆ เพื่อการสรุปงานในรอบปี ซึ่งจะเป็นการช่วยแก้ปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการ

แรมเซย์ (Ramsey. 1990 : 19) ได้ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์เรื่อง กระบวนการนิเทศแบบคลินิก จากสมาคมผู้บริหารและศึกษานิเทศก์พบว่าผู้บริหารการศึกษาและศึกษานิเทศก์จะต้องทำงานเกี่ยวข้องกับบุคคลต่าง ๆ หลาย ๆ รูปแบบ เพื่อพัฒนากระบวนการปฏิบัติตามกระบวนการนิเทศให้สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศแบบคลินิกต้องอยู่บนพื้นฐานดังนี้

1. การทำงานร่วมมือกันอย่างมีสัมพันธภาพ
2. มีความรู้และทักษะในการนิเทศ
3. จุดมุ่งหมายการนิเทศจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
4. ความก้าวหน้าของการนิเทศ สามารถประเมินได้ 2 ลักษณะคือ ทักษะในการทำงาน หรือการนิเทศ และทักษะในการให้คำแนะนำความรู้ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และทักษะดังกล่าวนี้อาจจะนำมาเสนอด้วยสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบของออดิโอเทป วิดีโอเทป เครื่องฝึกทำงานไมโครคอมพิวเตอร์บทบาทสมมุติ

เป็นต้น โดยอาศัยข้อมูล หลักการ และทฤษฎีตลอดจนโปรแกรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความ
ควบคุมดูแลของผู้บริหารและศึกษานิเทศก์

จากการสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ขนาดโรงเรียนแตกต่างกันมีผลต่อ
ความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกัน สอดคล้องกับสนธิยา ผลหมี (2544 : บทคัดย่อ) ได้
ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดสมุทรปราการ ที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้ง
สมมติฐานการวิจัยว่า ข้าราชการครูที่ปฏิบัติราชการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็น
เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงาน นิเทศภายในโรงเรียนแตกต่างกัน ทั้งรายด้านและโดยรวม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University